

Analytic Theology: New Essays in the Philosophy of Theology
Oliver D. Crisp & Michael C. Rea (red.)
Oxford University Press, 2009
316 sider

Anmeldt af **Emil B. Nielsen**

Hvad har Athen med Jerusalem at gøre? Sådan spurgte Tertullian berømt i begyndelsen af det tredje århundrede. Ifølge denne artikelsamling har de faktisk temmelig meget med hinanden at gøre. Baggrunden er, at der siden 1980'erne er sket en »vækkelse« inden for filosofisk teologi og analytisk religionsfilosofi i USA og England. Der ikke tale om, at teologer i højere grad er begyndt at beskæftige sig med filosofi, men at kristne filosoffer i højere grad er begyndt af beskæftige sig med teologi. Dette bekræftes også af det faktum, at undertegnede har læst bogen i en studiekreds bestående af fire filosoffer og blot mig som teolog. Bogen vil således fremstille, forsvare og anvende en ny teologisk metode kaldet »analytisk teologi«, hvor man bedriver teologi med den analytiske filosofis værktøjer, dyder og mål.

Bogen, der består af én introduktion og 14 artikler, er inddelt i fire hoveddele. Del ét er en introduktion til og et forsvar for den analytiske teologi. Del to rummer

en række historiske perspektiver. Del tre handler om den systematiske teologiske kilder: Skriften, fornuften og erfaringen. Sidst består del fire af tre kritiske artikler.

Introduktionen af Michael Rea er god introduktion til den analytiske teologi og de vigtigste indvendinger mod den. Hvad er analytisk filosofi? Ifølge Rea henviser det til en bestemt måde at bedrive filosofi på. Det involverer en bestemt retorisk stil, en række fælles ambitioner, et teknisk ordforråd under stadig udvikling og en tendens til at arbejde med filosofiske spørgsmål i dialog med en bestemt gruppe litteratur (s. 3). Analytisk teologi er at anvende denne filosofiske metode på teologiske emner og problemer. Den analytiske filosofi har to ambitioner, der deles af den analytiske teologi. For det første søger den at identificere omfanget af og grænserne for vores evne til at opnå viden om verden. For det andet søger den at besvare metafysiske og etiske spørgsmål, der falder uden for naturvidenskaben, ved

at fremstille sande forklarende teorier (s. 4). Den analytiske teologi overtager også analytikkens retoriske stil. Rea fremstiller det i fem punkter. For det første skal man skrive ud fra en forudsætning om, at filosofiske positioner og konklusioner kan formuleres tilfredsstillende i sætninger, der kan formaliseres og manipuleres logisk. For det andet skal man prioritere præcision, klarhed og logisk kohærens. For det tredje skal man undgå indholds-bærende (ikke-pyntende) brug af metaforer og billedlige udtryk, hvis semantiske indhold overstiger dets propositionelle indhold. For det fjerde skal man arbejde så meget som muligt med velforståede primitive koncepter og koncepter, der kan analyseres ud fra disse. For det femte skal man behandle konceptuel analyse (hvis muligt) som en kilde til evidens (s. 5-6). Rea påpeger, at analytisk teologi ikke nødvendigvis hører sammen med en bestemt sandhedsteori eller epistemologisk position, men i praksis ofte udøves med udgangspunkt i metafysisk realisme og en form for fundamentisme (s. 7).

Den første artikel er skrevet af Oliver D. Crisp og ligger i forlængelse af Reas introduktion. Han betoner, at analytisk teologi er foreneligt med at fornuften indtager den såkaldte tjenestepigerolle for teologien og ikke bliver en dominerende herskerinde. Fornuften er således et redskab til at etablere logiske sammenhænge mellem forskellige propositioner, så vi kan skelne, det vi taler om, fra det vi ikke taler om, og om det vi siger giver mening eller er inkohærent. Fornuften kan give teologien en ramme, hvori den teologiske diskussion kan finde sted, og hjælpe med

at klargøre indholdet af de kristne doktriner (s. 41-42). Analytisk teologi er *Fides Quarens Intellectum* (tro, der søger forståelse), hvor den metafysiske analyse er den metode, hvormed teologen søger dybere forståelse af det, han allerede tror (s. 50).

William J. Abraham følger Crisp og Rea med endnu en introducerende artikel, men tilføjer ikke så meget nyt i forståelsen af analytisk teologi.

Artiklen af Randal Rauser er bogens mest underholdende og polemiske. Rauser vil vise, at Sallie McFagues teori om teologi som en overbevisende metafor samt Jürgen Moltmann teori om teologi som en endeløs samtale er bullshit – vel at mærke bullshit som teknisk term. Harry Frankfurt gjorde i 1986 begrebet »bullshit« til en filosofisk teknisk term. Essensen i bullshit er bluff, fordi taleren taler uden interesse for sandheden, men blot med interesse for den effekt, det talte frembringer (s. 71-72). McFague hævder i radikal apofatisk stil, at al tale om Gud er metaforer, der ikke refererer til noget eksisterende, fordi Gud ikke kan beskrives. Teologiens mål bliver derfor at male et billede af Gud, der øger menneskets trivsel. Problemet er, ifølge Rauser, at talen om Gud forudsætter en vis grad af realisme, hvis den skal kunne inspirere mennesker og dermed øge deres trivsel. Billedet af Gud som far kan kun inspirere og fremme trivsel, hvis Gud rent faktisk er ligesom en far. McFagues teologi kan derfor kun lykkes, hvis hun bullshitter folk til at tro, at Gud rent faktisk er som en far, hvilket hun mener, vi ikke kan vide noget om (s. 79-80).

De tre følgende artikler omhandler teologihistoriske perspektiver. John Lamont anvender en samtidig debat inden for analytisk filosofi angående vidnesbyrdets epistemologiske status til at forstå og retfærdiggøre en vigtig tradition hos de græske kirkefædre angående troens natur (s. 88). Andrew Chignell forsøger at vise, at analytisk teologi, i modsætning til hvad mange teologer tror, er forenelig med Kants tænkning, og at Kant selv bedrev en form for analytisk teologi (om end i mere snæver forstand) (s. 120). Andrew Dole forsøger noget lignende med Schleiermacher. Selvom Schleiermacher principielt hævder, at alle dogmatiske påstande om Gud og verdens natur kan reduceres til beskrivelser af menneskets bevidsthedstilstande, så lader han i praksis vigtige udsagn om Gud og verden overlevede denne reduktive behandling (s. 140-141). Doles pointe er, at Schleiermacher ikke er så fjendtlig over for teologisk realisme, som det ofte antages.

Den syvende artikel er skrevet af Nicholas Wolterstorff og handler om den filosofihistoriske baggrund for den analytiske teologi. Han vil således beskrive årsagerne til det skifte, der har ført til den filosofiske teologis opblomstring siden 80'erne. Han beskriver tre faktorer. For det første faldet af den logiske positivisme og dens positivistiske meningskriterium, hvilket medførte en skepsis blandt analytiske filosoffer over for alle store teorier, der vil afgrænse det tænkelige fra det utænkelige (s. 156-157). For det andet opstod der i 60'erne en ny disciplin: metaepistemologi. Man indså de klassisk fundamentalistiske og evidentialistiske

præmisser, som man hidtil havde arbejdet ud fra, og opgav dem (s. 159-160). For det tredje er der fremkommet en ny opfattelse af filosofiens rolle og opgave. Wolterstorff kalder det dialogisk pluralisme. Man har opgivet ideen om, at filosofisk virksomhed forudsætter, at man arbejder ud fra delte forudsætninger. I dag bruger en filosof blot de tanker, som han finder sande og relevante. Han overvejer ikke, om de tilhører en offentlig filosofisk fornuft. Det muliggør en distinkt kristen filosofi, der har sine egne forudsætninger (s. 163-166).

Den ottende artikel af Thomas McCall anvender J. L. Austins talehandlingsteori til at forstå Barths ide om, at Bibelen er Guds ord, samtidig med at den nogle gange *bliver* Guds ord (s. 174).

Den niende artikel er skrevet af Thomas M. Crisp og er klart den sværeste og mest tekniske i bogen. Crisp undersøger her, hvordan det kan være epistemologisk retfærdiggjort at formode, at Bibelen er guddommeligt inspireret.

Tiende artikel er skrevet af Michael Sudduth og handler om forholdet mellem dogmatik, Skriften, naturlig teologi og religiøs erfaring, og hvordan disse indbyrdes bidrager til hinanden.

Ellevte artikel handler om forholdet mellem tro og naturvidenskab og er skrevet af Michael J. Murray. Artiklen giver nogle gode videnskabshistoriske perspektiver på forholdet, men er ikke særlig analytisk i sin stil eller sit indhold og faldet derfor lidt uden for bogens helhed.

De tre sidste artikler er kritiske. Det er dog kun Merold Westphal, der er gennemgående kritisk, da både Elenore Stump og

Sarah Coakley udtrykker sympati for det analytiske projekt. Stump kritiserer den analytiske teologi for ikke at kunne omfatte hele virkeligheden. Hun hævder, at den anden-persons erfaring, der opstår i mødet med et andet menneske, er en særlig form for viden, som kun kan udtrykkes og overføres i narrativer og ikke i analytiske propositioner (s. 255-259). Stump ønsker en interdisciplinær metode, hvor de filosofiske spørgsmål bringes til narrativerne, og narrativerne får lov at forblive i deres ustrukturerede og uklare form (s. 261-263). Westphal fravælger at kritisere den analytiske teologi direkte. Han vælger i stedet at skitsere et fænomenologisk og hermeneutisk alternativ (s. 271). En af hans hovedpointer er, at teologiens mål ikke er viden om Gud, som den analytiske teologi antager, men at forvandle den troendes liv (s. 11). Teologi handler om at lære at se verden på en ny måde (s. 266). Coakleys kritik går specifikt på den måde, som analytiske teologer som Richard Swinburne og William Alston har anvendt kristne mystikere som Teresa af Avila og deres religiøse erfaringer på.

Overordnet set er bogen en god introduktion til en ny spændende teologisk metode. Som det kan ses af ovenstående, strækker bogen sig i mange retninger med det analytiske som fællesnævner. Det gør bogen tung at læse i sin helhed, hvis man blot er interesseret i at forstå den analytisk-teologiske metode. Er man det, vil jeg anbefale, at man begynder med at læse

artiklerne af Rea, Oliver Crisp, Wolterstorff og Stump. Er man interesseret i at se, hvordan anvendelsen af metoden ser ud, vil jeg anbefale artiklerne af Rauser, Abraham og Thomas Crisp.

Bogen fremstiller som helhed en mådeholden analytisk metode, der fastholder, at fornuften og den analytiske metode har grænser, og at visse sider af Guds mysterium ikke kan gennemtrænges af den menneskelige fornuft. Den analytiske metode fremstilles ikke som den eneste legitime teologiske metode, men forfatterne vil stadig gerne fremme denne metode, fordi de finder den frugtbar og givende.

Det er næppe kontroversielt at hævde, at teologien generelt set er tynget af mange komplekse, uklare og tvetydige begreber (som synd, sandhed, nåde og tro). De analytiske dyder som klarhed, stringens og bogstavelighed kan her være en tiltrængt hjælp, så teologiens indhold og betydning kan blive gjort tilgængelig og forståelig både for fagfolk og lægfolk. Den analytiske metode bør dog ikke stå alene men suppleres af eksistentielle, fænomenologiske og hermeneutiske tilgange til teologien. Kirken kan aldrig være tilfreds med blot at beskrive og kende sandheden, den må også leve et liv grebet af sandheden. Derfor kan teologien som helhed heller ikke blot være interesseret i sandheden, som den analytiske teologi primært er, men må også omfatte det levede liv i efterfølgelse af Jesus Kristus.